

УДК 007:304:308

**ЖАНР ТА КОМУНІКАЦІЙНА СИТУАЦІЯ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ВИДАННЯ
«NATIONAL GEOGRAPHIC — УКРАЇНА»)**

Наталія Стеблина, канд. наук із соц. комун., доц.

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
steblyna@onu.edu.ua*

У статті описується комунікаційна ситуація в нарисах та нарисових формах журналу «National Geographic — Україна», яка передбачає показ екзотичного, автентичного матеріалу через діалог між двома позиціями: локальною (місцеві жителі) та глобальною (дослідники, експерти). Перша позиція в цьому діалозі представляє предмет оцінки, а друга має право коментувати ситуацію. В матеріалах наголошується на традиціях, релігійних звичаях, відірваності від цивілізації місцевих жителів, щодо другої сторони — експертів/дослідників — на перший план виходить компетентність. Розглядаючи отримані результати крізь призму жанру та комунікаційної ситуації, доходимо висновків, що передача об'єктивного знання не є основним завданням нарисів, тексти не стільки інформують, скільки конструюють окремих, часом ідеалізований час та простір, в якому реальність поступається узагальненням та стереотипам.

Ключові слова: «National Geographic — Україна», нарис та нарисові форми, комунікаційна ситуація, діалог, місцеві жителі як об'єкт відображення.

Жанр у контексті як літературознавства, так і журналістикознавства, цікавий тим, що породжує певну комунікаційну ситуацію. Відтак діалог між автором, героєм та читачем зумовлюється і жанром в тому числі. Як зазначає К. Р. Міллер: де факто жанри, вказують нам на щось теоретично важливе щодо дискурсу, щодо риторики, в яку ми будемо занурені, і щодо ситуацій, в яких ми будемо знаходитися [4, с. 155].

О. Жолковський та Ю. Щеглов пропонують до розгляду поняття «граматичного прийому виразності» — того прийому, який є обов'язковим, повторюваним у текстах того або іншого типу [18, с. 16]. Для новели, зрозуміло, цей прийом — раптовий поворот (пуант). Ми ж можемо припустити, що й інші жанри містять подібні «граматичні прийоми», які мають бути зумовлені комунікативною ситуацією самого жанру. Цікавим також є ще одне поняття цих дослідників, а саме — «інваріантна тема» [18, с. 18]. На думку авторів, це повторювана тема, яка об'єднує усі тексти, написані, наприклад, одним автором. Ми ж мусимо пов'язати ці два поняття, адже прийом виразності «виражає» тему, відтак якщо прийом виразності «граматичний»,

наявний у всіх текстах певного жанру і є жанроутворюючим, то саме через нього можна визначити «інваріантну тему» жанру, а отже, й комунікативну ситуацію. І врешті-решт відповісти на питання про його специфіку.

Тож мета нашого дослідження — описати комунікативну ситуацію в нарисах та нарисових формах на прикладі текстів журналу «National Geographic — Україна», зокрема формат діалогу між представленими в текстах позиціями дослідника/експерта та героя-місцевого мешканцем, а також віднайти жанроутворюючі чинники для представлених у виданні текстів нарисового формату.

Якщо звернутися до теорії М. М. Бахтіна, то породження твору мотивується потребою діалогу між автором та героєм або ж між автором та об'єктивною дійсністю, а діалог передбачає установку на особливу, унікальну, відмінну від власної позицію співрозмовника [11, с. 35]. І «пам'ять жанру», про яку говорив М. М. Бахтін [12, с. 137], якраз і має містити зокрема інформацію про те, які саме позиції мають «з'ясувати стосунки» в діалозі, що зумовлюється тим або іншим жанром.

Комунікативна ситуація в нарисах «NG — Україна» може бути подана через взаємодію локального та глобального світоглядів. Фактично це може бути правилом для будь-якого журналістського твору нарисового формату. З. Вайшенберг говорить, що завдання нарисів полягає в тому, що вони «допомагають доповнювати новини, висвітлювати причини подій та аналізувати їх, описувати обставини...» [15, с. 161]. Нарис — feature, що з англійської перекладається як «прикметна риса», передбачає деталізацію, концентрацію на унікальному факті, що знайдений у певному локальному просторі. А автор нарису якраз і виступає поєднувальною ланкою між локальним та глобальним. «Наш кореспондент на місці події» представляє глобальний світ, але занурюється в локальний час і простір, аби ввести його в глобальний медійний контекст.

Місцеві жителі та глобальні медіа. Специфіка висвітлення локальних тем світовими медіа зазвичай критикується. Дослідники відзначають, що автори акцентують увагу на «бомбах, природних катаклізмах та фінансовій кризі» [7, с. 10], «одягають вітчизняні окуляри», відображуючи події в інших регіонах [5, с. 350], «звужують репрезентацію світу» [1, с. 48], спотворюють процес селекції інформації [9] та ін. Звернімо увагу на дослідження П. Еліота та П. Голдінка, які визначили складові іміджу країн третього світу у провідних західних медіа:

наголос на повторюваній політичній чи військовій кризі, фокус на західних потребах та інтересах, спрощення економічних, соціальних та політичних проблем, зосередження уваги на релігії, ірраціональності та опис ситуацій як таких, що вже були раніше [9, с. 150]. К. Вільямс та К. Р. Келлі говорять про те, що суттєвий вплив на подібне висвітлення ситуації на місцях мала колоніальна культура [2; 9]. К. Р. Келлі наголошує, що ця колоніальна культура жива й досі, оскільки часом у медіа ми зустрічаємо асоціації «між темною шкірою та дикістю, зауваження про відсталість незахідного світу, а також намагання оцивілізувати його» [2, с. 2].

Відтак, глобалізація, з одного боку, розширює сферу компетенції медіа, проте, з іншого, — відбивається на глибині аналізу ситуацій, а також породжує або відроджує старі стереотипи. Як зазначає К. Вільямс, ЗМІ постійно зазнають скорочень їхніх міжнародних бюро, тож за великі території може відповідати лише одна людина (приміром, один кореспондент висвітлює події на всьому африканському континенту) [9, с. 95]. Газета «Гардіан», наприклад, має тільки одного кореспондента, який висвітлює події на усьому пострадянському просторі, його офіс знаходиться в Москві. Само собою, це позначається на якості тексту, ми ж можемо додати, що й на діалозі, який ведеться між глобальною та локальною позиціями.

Проте висновки вчених щодо упереджень, які зустрічаються у західному підході до подачі локальних подій у контексті світових, все ж переважно стосуються новин. Наскільки цей підхід поширений, якщо говорити про спеціалізоване видання — таке, як NG? Журналісти цього ЗМІ взагалі не вдаються до новин, надаючи перевагу нарисам. Так само вони можуть дозволити собі запрошення міжнародних кореспондентів, які, приїхавши на місце події, мають розібратися у ситуації детально.

Отже, «National Geographic» виходить з 1888 року. Аудиторія журналу у світі сьогодні — 40 мільйонів осіб, видання вважається впливовим, науковці Лутц та Коллінс говорять про те, що воно використовується в освітніх цілях, зокрема у школах та університетах, а також відзначають, що видання дуже рідко викидають і його можна знайти у тисячах букіністичних магазинів по всьому світу [3, с. 207].

Вчені Лутц та Коллінс описують редакційну політику видання так: «Око NG, як око антропології, шукає різницю культур. Він послідовно звертається до людини в яскравому, «іншому» одязі, яка залучена

до первинних, дивних на вигляд ритуалів або непояснюваної поведінки» [3, с. 89]. Також дослідниці зазначають, що журнал використовує американські лінзи, коли зображує світ [3, с. 15].

А. М. Тодд зауважує, що погляд NG — це погляд туриста: «турист — це рятувальник, добродесний у своїй світовій обізнаності» [8, с. 220]. Приїхавши до віддаленої екзотичної країни, він може як допомогти матеріально (заплативши за послуги), так і поділитися своїм досвідом, знаннями. В результаті такого сприйняття видання пише про Африку як про континент, що потерпає від нестачі ресурсів та постійної війни, як середовище, за яким потрібно спостерігати здалеку, тому що це середовище непридатне для людського проживання» [8, с. 220]. Тобто відбувається узагальнення (уся Африка потерпає, уся Африка небезпечна) і розрізнення: цивілізований турист і місцеві мешканці, які потерпають від лиха.

На думку К. Келлі, NG був глибоко закорінений у пізню історію американського колоніалізму, що не могло не відобразитися на його редакційній політиці. Відтак і сьогодні видання «продовжує культивувати позицію іншості щодо незахідного світу, що є дуже схожою до історичного дискурсу колоніалізму» [2, с. 4]. Р. Парамесваран також зауважує, що інтерпретація виданням глобальної культури просякнута репрезентаціями фемінності, маскулітності та раси, які відлунюють спогадами про європейсько-американський колоніальний дискурс [6, с. 287].

Для того, аби змінити подібний підхід до подачі матеріалу, можна звернутися до місцевих авторів. Так само журнал NG має філії по всьому світу, де працюють вітчизняні редакції. Однак, чи можуть місцеві редакції докорінно змінити стереотипне ставлення світових медіа до локальних тем? Для цього звернімося до аналізу публікацій української редакції журналу.

Журнал «NG — Україна» проіснував більше року (перший номер вийшов у квітні 2013, останній — у січні 2015) і закрився у зв'язку із «важким становищем ринку друкованої преси в Україні» [14]. Видання містило тексти як української, так і зарубіжної редакції. Вітчизняних текстів було небагато: часом у номері траплялося лише декілька невеликих за обсягом замальовок. Проте були випуски, які включали великі нариси, статті, або коментарі. Усі ці тексти становлять інтерес для сучасної науки, оскільки дають можливість зрозуміти специфіку погляду на українську дійсність за принципами провідного світового

видання. Зіставляючи вітчизняний та зарубіжний підхід до роботи в цих жанрах, можемо окреслити як саму комунікацію, яка відбувається між автором, героєм та читачем, так і детальніше описати комунікаційну ситуацію, в якій вони знаходяться.

Місцевий житель як об'єкт рецепції у текстах «NG — Україна». У публікаціях видання використовується багато джерел. Навіть невелика за обсягом замальовка може містити посилання на два-три джерела. Якщо ж спробувати розподілити ці живі джерела за категоріями, то отримаємо дві: дослідники/ експерти і місцеві жителі. Але як ці два типи джерел подаються в матеріалах видання? Зрозуміла річ, що в тексті вони не є рівними за значенням.

Перша відмінність полягає у представленні героїв: місцевого жителя та дослідника/експерта. Практично завжди автор вказує вік місцевих, інколи додаючи декілька деталей до портрету. Якщо ж йдеться про дослідника, то ми дізнаємося тільки про його посаду. Наприклад: «Галина Кізлик, 43-літня жінка із сусіднього сільця» [10, с. 22] або «невисокий чоловік у старій кепці» [17, с. 24], «Оксана Чернецька, директор агрофірми, молода жінка, запнута етнічною хусткою в яскравих квітах» [24, с. 116]. Усе це описи місцевих жителів. Вказівки на вік та опис деталей одягу, а часом зовнішності — говорить про те, що для автора тут важливо показувати місцевих у приватному просторі, тим часом як дослідники/експерти важливі тільки для отримання професійного коментаря. Автори називають їхню посаду та місце роботи. Компетентність місцевих позначається тільки в тому випадку, якщо вони є майстрами (гончарство, виготовлення масок, малювання), але зазвичай йдеться саме про народні ремесла, часом фігурують місцеві жителі, які працюють у сфері освіти.

Друга особливість у тому, що місцеві подаються зазвичай як носії однакового світогляду, а в експертах/дослідниках навпаки цінується їхня позиція щодо певної теми, їхня вузька спеціалізація. Наприклад: «близько семи тисяч жителів — і з них близько семи тисяч художників. Звичайно, не кожен може похвалитися персональними виставками, але намалювати рослинну композицію в особливій петриківській манері подужають усі, мале і старе. Кожен петриківець може власноруч зробити пензлика, який тут називають кошачкою, зрізавши для нього шерсть під пахвою у домашньої кішки» [17, с. 24] (див також: [23; 25]). Подібний підхід можна пояснити тим, що для автора місцеві жителі — предмет вивчення, тож автор і намагається узагальнювати,

встановлювати закономірності, саме тому і сприймає їх швидше не як індивідуальностей, а як спільноту.

Протиставляється також і компетентність експертів/дослідників та місцевих жителів. І тут зустрічаємося із двома варіантами: або ж місцеві взагалі є невігласами, або ж мають специфічне, часом магичне знання. Якщо говорити про перший випадок, то подібний прийом: протиставити місцевих, які не розбираються в певних тонкощах (приміром, у рідкісних видах рослин чи тварин), — дуже зручний спосіб залучити читача до сприйняття тексту, наголосити на тому, що подібні речі потрібно знати, інакше можна нашкодити навколишньому середовищу. Фактично це та ж функція, яку в А. Конан-Дойля виконував доктор Вотсон — невігласа, на тлі якого більш виразним видавався Шерлок Холмс.

Наприклад: «Якась зелена трясця», — вигукнув Дмитро Литвин, який вже понад сорок років рибалить на Сіверському Дінці, побачивши незнайому рослину, що пропливала повз човен» [19, с. 22]. Це початок матеріалу, відтак авторові вдається показати контраст між місцевим жителем, який не розуміється на «рослинах» і тим, чим ця рослина є насправді — загрозою для інших видів, що «живуть» на цій же території (див. також: [28]). Фактично подібний підхід до зображення місцевих жителів дозволяє постійно нагадувати читачам про те, що справжні дива «у нас під ногами». Звичайно, зустрічаємося і з вказівкою на те, що місцеві жителі (або дачники чи туристи) шкодять екології, не розуміючись на тому, де вони знаходяться і чим особливе те або інше місце чи той або інший вид рослин/тварин (див.: [27]).

Тим не менш, подібні випадки «невігластва» місцевих жителів усе ж трапляються, якщо автор згадує про них побіжно, не акцентуючи увагу на комусь конкретно. Якщо ж йдеться не про звичайного перехожого, а про тих, кого автор зустрів спеціально, то тут — інший підхід. Місцеві жителі показуються як такі, що отримали певне знання чи навички у спадок від старших родичів, не знають їх дійсного значення, проте продовжують дотримуватися старих звичаїв. Наприклад, із розповіді місцевого жителя про святкування Маланки: «Це у нас зі школи, з малих років. Приходить зима, і відразу щось у крові бурлить. Сніг, морози... а ближче до 13-го ніби наркотик починає діяти, і тебе вже нічого не може стримати. Ходиш, чекаєш... Скільки ми не питали старших людей, ніхто нам не може сказати. Ніхто не пам'ятає, звідки це і коли взялося. Усі кажуть: «Як ще я маленьким

був, то теж так ходив» [21, с. 28]. Фактично йдеться про підсвідомі бажання, яким віддаються місцеві жителі. При цьому, нагадаємо, через намагання автора узагальнювати виходить, що усі місцеві жителі саме такі. Схожі приклади знаходимо в нарисах про жителів села на Поліссі [22], в нарисі про гончарів Полтавщини [16].

Ще одна, варта зауваження, риса — намагання авторів звертатися до місцевих знахарів/мольфарів/чаклунів як до носіїв традицій та певних знань. Це також додатковий спосіб наголосити на спадковості і показати їх як щось непояснюване. Також робиться акцент на незвичності, дивакуватості знахарів чи чаклунів: «Крім вишіптування та викачування зляку яйцем, є й такі знахарі, що практикують незвичну і давно забуту в інших місцях техніку «загризання» хвороб» [22, с. 32] (див. також: [23]).

Також варто наголосити й на тому, що місцеві жителі зазвичай зображуються як відірвані від загального часу та простору. Щодо часу, то часто йдеться про циклічність: або ж про залежність від пір року, ритуалів, або ж про циклічність самого життя: «майстер починає свій важкий шлях гончаря з дитячої іграшки і закінчує його, будучи поважним ветераном-художником, знову-таки виготовленням іграшок» [16, с. 38]. Про акцент, який журналісти NG роблять на зображенні ритуалів, говорять і Лутц та Коллінс: «Незахідні люди зображуються як такі, що дотримуються ритуалу, закорінені... у традицію, та як такі, що живуть у сакральному (дехто може сказати забобонному) світі» [3, с. 90]. Це ж правило працює і у випадку з «NG — Україна».

Створенню враження про те, що місцеві жителі живуть за якимось своїм часом, слугує також акцент на їхній релігійності: «Я собі не уявляю, щоб у неділю я чи мої діти не йшли до костелу. То наш обов'язок» [10, с. 20]. Щодо простору наголос робиться на ізолюваності, на тому, як важко дістатися того або іншого села. В одному із текстів, наприклад, зображується подив місцевого жителя, який ніколи не бачив диктофона: «Примружуючись, він роздивляється диктофон і розпитує, що це. А коли довідується, поважно заявляє — «треба купити і собі»: така штука, мовляв, точно допоможе деяким людям не відмовлятися від даного йому слова» [26, с. 74].

Висновки. Отже, комунікативна ситуація в нарисах та нарисових формах журналу «NG — Україна» характеризується наявністю двох позицій: дослідника/експерта та місцевого жителя. Кожна з позицій має свої функції. Дослідники/експерти оцінюють, додають контекст-

ні знання, при цьому увага зосереджується не на зовнішності, а саме на їхньому коментарі. Він не дає підстав для характеристики героя, як це, приміром, буває із репліками місцевих жителів, які покликані передати їхній характер чи специфіку світосприйняття. Також важливо, що дослідники/експерти перебувають у просторі, який не є локалізованим.

Місцеві жителі є об'єктом оцінки — не тільки для автора, а й для читача, вони — матеріал для навчання, для узагальнень. Втручання до їхнього приватного простору (вказівки на вік, зовнішність, одяг, а також намагання зображувати їх удома, за домашніми ритуалами) є нічим іншим, як спробою розглядати їх у вигляді експонатів. До речі, в одній з реплік місцевого жителя якраз лунає це слово «експонати»: «Хотілося б, щоб відвідувачі зрозуміли: це — храм Божий, а ми тут не експонати, ми такі самі живі люди, грішні. Просто вам подобається одне життя, а нам інше — розумієте?» [13, с. 26].

Подібний підхід призводить до викривлення реальності: зокрема до численних узагальнень, до специфічного добору героїв (наприклад, до концентрації уваги на чаклунах і знахарях). Завдання журналістів «NG — Україна» розповісти про екзотичні куточки України, тому журналісти й роблять на цьому наголос, помічають тільки екзотичне, старовинне, наприклад, зазначаючи про «старого діда», що «не тільки через поріг задом переходив, як ішов на полювання, а й через вікно задом перелазив» [22, с. 32]. Тим не менш, сприймаючи подібні тексти, ми ставимося до кореспондента як до людини, що розбереться в ситуації й подасть нам картину об'єктивної реальності. Натомість журналіст підходить до завдання тенденційно, оскільки має писати не про об'єктивну реальність, а про екзотику. Відтак відбувається дещо схоже на підміну понять: екзотика стає об'єктивною реальністю, і читачі починають сприймати написане як правду, а усіх місцевих мешканців (внаслідок постійних узагальнень) як диваків.

Отже, комунікативна ситуація в нарисах та нарисових жанрах журналу «NG — Україна» передбачає показ екзотичного, автентичного матеріалу через діалог між локальною та глобальною позиціями. При цьому перша позиція в діалозі підпорядкована другій, є предметом оцінки і знаходиться в іншому просторі. Але представники цієї позиції беруть участь у діалозі не на рівних, оскільки комунікаційна ситуація передбачає два рівні спілкування: місцевий житель — читач та дослідник/експерт — читач. Взаємообміну позиціями між місцевими

ми жителями та дослідниками/експертами не відбувається. Останні можуть оцінювати перших, але перші других — ніколи.

Місцеві жителі відображуються українською редакцією журналу за стандартами NG. Фактично багато висновків Лутц та Коллінс щодо специфіки погляду американського видання на життя африканського континенту можуть бути застосовані для характеристики погляду українського видання на українське життя. Місцеві жителі для вітчизняної редакції є такими ж чудернацькими, закоріненими у традиції та релігію, часом відірваними від цивілізації, як і жителі африканського континенту для журналістів американської редакції. І, застосовуючи для аналізу цих тенденцій теорію фреймінгу чи теорію порядку денного, ми, звичайно, дійдемо висновків про викривлення реальності, про формування неадекватних уявлень про об'єктивну дійсність та ін. Однак розглядаючи отримані результати крізь призму жанру та породженої ним комунікаційної ситуації, розуміємо, що базовим для цього типу текстів є не стільки передача об'єктивного знання про ситуацію, скільки загострення уваги на екзотиці та автентичі і намагання представити місцевих жителів саме в цьому контексті, відтак їхнє повсякденне життя відходить на другий план, а в око впадає незвичайне і дивакувате. Таким чином, жанроутворюючим чинником для нарисів та нарисових форм видання «NG — Україна» можемо назвати зіставлення двох позицій: місцевого мешканця, який є предметом оцінки, живе в межах свого світу й не може вийти за ці межі, та дослідника/експерта, який оцінює першу позицію й використовує її для ілюстрації своїх висновків. Внаслідок подібного підходу під час відображення позиції місцевого жителя використовуються узагальнення та «очуднення» — намагання незвичайне видати за звичайне. Відповідно трансформується й мета цих текстів, вони не стільки інформують (подібне сприйняття веде до формування хибних уявлень про відображене), скільки конструюють окремих, часом ідеалізований час та простір, населений героями-експонатами, які є закоріненими у своє минуле і виконують функцію збереження прадавніх традицій. Відтак, аналізуючи нариси та нарисові форми «NG — Україна», вкотре знаходимо підтвердження тези У. Ліппмана про те, що журналістика й істина — не одне й теж, тож вони мають завжди розрізнятися [20, с. 332]. А отже, метою журналістикознавства може бути пошук доказів цього твердження, а також виокремлення найбільш типових механізмів трансформації, зокрема на жанровому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hanusch F. The geography of travel journalism: Mapping the flow of travel stories about foreign countries / F. Hanusch // *The International Communication Gazette*. — 2014. — № 76(1). — С. 47–66.
2. Kelly C. R. Neocolonialism and the Global Prison in National Geographic's Locked Up Abroad / C. R. Kelly // *Scholarship and Professional Work — Communication*. — 2012. — № 95. — С. 2–16.
3. Lutz C. A. Reading National Geographic / C. A. Lutz, J. L. Collins. — Chicago: University of Chicago Press Books, 1993. — 328 с.
4. Miller C. R. Genre as Social Action / C. R. Miller // *Quarterly Journal of Speech*. — 1984. — № 70. — С. 151–167.
5. Nossek H. Our News and their News: The Role of National Identity in the Coverage of Foreign News / H. Nossek // *Journalism*. — 2004. — № 5(3). — С. 343–368.
6. Parameswaran R. Local Culture in Global Media: Excavating Colonial and Material Discourses in National Geographic / R. Parameswaran // *Communication Theory*. — 2002. — № 12. — С. 287–315.
7. Petersen H. The Need for Foreign Correspondents: A Cost Benefit Analysis / H. Petersen. — San Luis Obispo: California Polytechnic State University — Journalism Department, 2011. — 38 с.
8. Todd A. M. Anthropocentric distance in National Geographic's environmental aesthetic / A. M. Todd // *Environmental Communication*. — 2010. — № 4. — С. 206–224.
9. Williams K. International journalism / K. Williams. — London: SAGE, 2011. — 198 с.
10. Антонюк Д. Біло-червоне братство / Д. Антонюк // *National Geographic*. — 2013. — № 7. — С. 20–22.
11. Бахтин М. М. Собрание сочинений: в 7 т. / М. М. Бахтин. — М. : Языки славянских культур, 1997–2012. — Т. 3: Теория романа (1930–1961). — 2012. — 880 с.
12. Бахтин М. М. Собрание сочинений: в 7 т. / М. М. Бахтин. — М. : Языки славянских культур, 1997–2012. — Т. 6: Проблемы поэтики Достоевского. — 2002. — 780 с.
13. Білаш Д. Віра вгори / Д. Білаш // *National Geographic*. — 2013. — № 5. — С. 24–26.
14. В Україні закривають журнали *Esquire*, *National Geographic* і *Men's Health* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/v-ukrayini-zakrivayut-zhurnali-esquire-national-geographic-i-men-s-health-156705_.html
15. Вайшенберг З. Новинна журналістика : навчальний посібник / З. Вайшенберг. — К. : Академія української преси, 2004. — 262 с.

16. Войтенко А. Глиняний бог / А. Войтенко // National Geographic. — 2014. — № 10. — С. 38–40.
17. Войтенко А. Місто майстрів / А. Войтенко // National Geographic. — 2013. — № 6. — С. 24–30.
18. Жолковский А. Работы по поэтике выразительности / А. Жолковский, Ю. Щеглов. — М. : Прогресс, 1966. — 334 с.
19. Куцай С. Агресивна капуста / С. Куцай // National Geographic. — 2014. — № 2. — С. 22.
20. Липпман В. Общественное мнение / В. Липпман. — М.: Институт Фонда «Общественное мнение», 2004. — 384 с.
21. Мусіхіна Л. Крилаті ведмеді з Дяля і Тражан / Л. Мусіхіна // National Geographic. — 2014. — № 9. — С. 28–35.
22. Мусіхіна Л. Люди лісу / Л. Мусіхіна // National Geographic. — 2014. — № 1. — С. 30–32.
23. Панова К. Країна чудес / К. Панова // National Geographic. — 2013. — № 8. — С. 48–56.
24. Петренко І. Добрі добрива / І. Петренко // National Geographic. — 2013. — № 2. — С. 116–117.
25. Фарина О. Вавилонська арка / О. Фарина // National Geographic. — 2013. — № 2. — С. 30–33.
26. Харченко Т. Загадкові тайфа / Т. Харченко // National Geographic. — 2013. — № 9. — С. 71–77.
27. Шевченко Н. Пішані жителі / Н. Шевченко // National Geographic. — 2014. — № 9. — С. 22.
28. Шевченко Н. Потайні красуні / Н. Шевченко // National Geographic. — 2013. — № 10. — С. 28–34.

**ЖАНР И КОММУНИКАЦИОННАЯ СИТУАЦИЯ
(ПО МАТЕРИАЛАМ ИЗДАНИЯ
«NATIONAL GEOGRAPHIC — УКРАЇНА»)**

*Наталія Стеблїна, канд. наук по соц. коммун., доц.
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова*

В статье описывается коммуникативная ситуация в очерках и очерковых формах журнала «National Geographic — Україна», которая предусматривает показ экзотического, аутентичного материала через диалог между двумя позициями: локальной (местные жители) и глобальной (эксперты, исследователи). Первая позиция в этом диалоге представляет предмет оценки, а вторая имеет право комментировать ситуацию. В материалах акцентируется внимание на традициях, религиозных обычаях, оторванности от цивилизации местных жителей, что же касается второй стороны — экспертов/исследователей — на первый план выходит компетентность. Рассматривая полученные результаты сквозь призму жанра и коммуникационной ситуации, приходим к выводам о том, что

передача об'єктивного знання не являється основною задачею очерков, тексти не стільки інформують, скільки конструюють окремі, іноді ідеалізовані час і простір, в яких реальність поступає місцем узагальнень і стереотипам.

Ключові слова: «National Geographic — Україна», очерк і очеркові форми, комунікаційна ситуація, діалог, місцеві жителі як об'єкт зображення.

**GENRE AND COMMUNICATIVE SITUATION
(ON THE BASIS OF EDITION
«NATIONAL GEOGRAPHIC — UKRAINE»)**

*Natalya Steblyna, PHD in Social Communications,
Odessa I. I. Mechnikov National University
Odessa, Ukraine*

Objective reality as material for creation passes through transformation. A genre — is one of the most important mechanisms of that transformation. It generates a unique communication situation for the dialogue (in M. Bakhtin's meaning) between an author, a hero and a reader. To describe this situation means to find characteristic features of a genre, especially if we speak about feature, which was described contradictorily in western and post-Soviet scientific tradition. Meanwhile, National Geographic — Ukraine gives examples of connection between both traditions: Ukrainian editorial office published materials about their Homeland, following rules, which were worked out by international one. Magazine itself was criticized for unequal presentation of nations, sexes, countries and continents. So the aim of research was to discover communication situation in features on the material of National Geographic — Ukraine's texts, as well as a dialog between positions of researcher/expert and local people. Discourse analysis and narration analysis were used. It was considered that the communication situation in the texts provides presentation of exotic, authentic material in the dialogue between local and global positions. These positions are unequal, the first one is evaluated by the second one. So the tradition of National Geographic of Africa's countries describing (which were analyzed by Lutz & Collins) was applied by Ukrainian edition in the coverage of domestic issues. Local people for Ukrainian journalists are rooted in traditions and religion, they are described as cut off the civilization etc. So the main purpose of magazine's features is not to show the reality, but exotic and authentic underlining. As a result journalists use generalization, stereotypes, they try to show unusual events as usual ones. Separate, sometimes idealized time and space is constructed in features, heroes become exhibits, which save their traditions. Thus a view of W. Lippman is confirmed again: journalism and truth can't be equal. So the aim of journalism studies is to show the differences as well as transformation mechanisms.

Key words: «National Geographic — Ukraine», feature and feature forms, communicative situation, dialogue, local people as object of coverage.

REFERENCES

1. Hanusch, F. (2014) «The geography of travel journalism: Mapping the flow of travel stories about foreign countries», *The International Communication Gazette*, 2–14, vol. 76, issue 1, pp 47–66.
2. Kelly, C. R. (2012) «Neocolonialism and the Global Prison in National Geographic's Locked Up Abroad», *Scholarship and Professional Work — Communication*, 2012, vol. 95, pp2–16.
3. Lutz, C. A. and Collins, J. L. (1993) *Reading National Geographic*, University of Chicago Press Books, Chicago, 328 p.
4. Miller, C. R. (1984) «*Genre as Social Action*», *Quarterly Journal of Speech*, 1984, vol. 70, pp. 151–167.
5. Nossek, H. (2004) «*Our News and their News: The Role of National Identity in the Coverage of Foreign News*», *Journalism*. 2004, vol. 5, issue 3, pp. 343–368.
6. Parameswaran, R. (2002) «*Local Culture in Global Media: Excavating Colonial and Material Discourses in National Geographic*», *Communication Theory*, 2002, vol. 12, pp. 287–315.
7. Petersen, H. (2011) *The Need for Foreign Correspondents: A Cost Benefit Analysis*, California Polytechnic State University — Journalism Department, San Luis Obispo, 38 p.
8. Todd, A. M. (2010) «Anthropocentric distance in National Geographic's environmental aesthetic», *Environmental Communication*, 2010, issue 4, pp. 206–224.
9. Antoniuk, D. (2014) *Bilo-chervone bratstvo [Red and White Fraternity]*, *National Geographic*, 2014, vol. 10, pp. 20–22. [In Ukrainian]
10. Bakhtin, M. M. (2012) *Sobranye sochineniy v 7 t. [Collected Works]*, vol. 3 *Teoriya romana [Theory of a novel]*, *Yazyky slovianskykh kultur*, Moscow, 880 p. [In Russian].
11. Bakhtin, M. M. (2002) *Sobranye sochineniy v 7 t. [Collected Works]*, vol. 6 *Problemy poetiki Dostoevskogo [Problems of Dostoevsky's poetic]*, *Yazyky slovianskykh kultur*, Moscow, 880 p. [In Russian].
12. Bilash, D. (2013) *Vira v hori*, *National Geographic*, 2013, vol. 5, pp. 24–26. [In Ukrainian].
13. *V Ukraini zakryvaiut zhurnaly Esquire, National Geographic i Men's Health [Magazines Esquire, National Geographic and Men's Health are closed in Ukraine]* available at: http://dt.ua/ECONOMICS/v-ukrayini-zakryvaiut-zhurnali-esquire-national-geographic-i-men-s-health-156705_.html [In Ukrainian].
14. Vaishenberh, Z. (2004) *Novynna zhurnalistyka : Navchalnyi posibnyk [News Journalism tutorial]*, Academy of Ukrainian Press, Kyiv, 262 p. [In Ukrainian].
15. Voitenko, A. (2014) *Hlynianyi boh [Clay God]*, *National Geographic*, 2014, vol. 10, pp. 38–40. [In Ukrainian].
16. Voitenko, A. (2013) *Misto maistriv [Masters'Town]*, *National Geographic*, 2013, vol. 6, pp. 38–40. [In Ukrainian].

17. Zholkovskiy, A. and Shcheglov, Yu. (1966) Raboty po poetyke vyrazitelnosti [Works on the Expression Poetics], AO Yzdatelskaia hruppa «Prohress», Moscow, 334 p. [In Russian].
18. Kutsai, S. (2014) Ahresyvna kapusta, *National Geographic*, 2014, vol. 2, pp. 48–56. [In Ukrainian].
19. Lippman, W. (2004) Obshchestvennoe mnenye [Public Opinion], Ynstytut Fonda «Obshchestvennoe mnenye», Moscow, 384 p. [In Russian].
20. Musikhina, L. (2014) Krylati vedmedi z Diala i Trazhan [Flying Bears from Dial and Trazhany], *National Geographic*, 2014, vol. 9, pp. 28–35. [In Ukrainian].
21. Musikhina, L. (2014) Liudyl isu [Forest's People], *National Geographic*, 2014, vol. 1, pp. 30–32. [In Ukrainian].
22. Panova, K. (2013) Kraina chudes [Miracle Country], *National Geographic*, 2013, vol. 8, pp. 48–56. [In Ukrainian].
23. Petrenko, I. (2013) Dobri dobryva [Good Fertilizer], *National Geographic*, 2013, vol. 2, pp. 116–17. [In Ukrainian].
24. Faryna, O. (2013) Vavylonska arka [Babylonian arch], *National Geographic*, 2013, vol. 2, pp. 30–33. [In Ukrainian].
25. Kharchenko, T. (2013) Zahadkovit aifa [Mysterious Taifa], *National Geographic*, 2013, vol. 9, pp. 71–77. [In Ukrainian].
26. Shevchenko, N. (2014) Pishchani zhyteli [Sand Inhabitants], *National Geographic*, 2014, vol. 9, pp. 22. [In Ukrainian].
27. Shevchenko, N. (2013) Potaini krasuni [Secret Beauties], *National Geographic*, 2014, vol. 8, pp. 28–34. [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11 жовтня 2016 року